

כיסוי החטא או גילוי

מים ראשונים: כבר דנו בנושא זה באופן חלקי בדברינו ["כתב עיוני"](#) בפרשת חוקת, אגב הדיון בחטא משה ואהרן במי מריבה. שם הבטחנו לשוב ולהרחיב בנושא, בהזדמנות נאותה, וערב יום כיפורים הוא זמן טוב לקיים הבטחות (הגם שעשינו התרת נדרים) ולדון אם נכון לפרט ולהרחיב בווידי על עיונות, או שמא נכון יותר להצניע.

לְדוֹד מִשְׁפִּיל אֲשֶׁרִי נְשׁוּי־פֶשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה (תהלים לב א).¹

נִצַּר חֶסֶד לְאֵלֶּפִים נֶשֶׂא עֹון וְפֶשַׁע וְכו': (שמות לד ז, פרשת כי תשא).²

רש"י על הפסוק – הקב"ה נושא פשע

אשרי נשוי פשע - שהקב"ה נושא פשע ומכסה חטאיו.³

יומא דף פו עמוד ב - כיסוי או גילוי ופרסום

אמר רב יהודה: רב רמי,⁴ כתיב: "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה" (תהלים לב א) וכתוב: "מכסה פשעיו לא יצליח" (משלי כח ג)! לא קשיא: הא בחטא מפורסם, הא - בחטא שאינו מפורסם.⁵ רב זוטרא בר טוביה אמר רב נחמן: כאן - בעבירות שבין אדם לחברו, כאן - בעבירות שבין אדם למקום.⁶

וצריך לפרוט את החטא, שנאמר: "אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלוהי זהב", דברי רבי יהודה בן בבא. רבי עקיבא אומר: "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה". אלא מהו שאמר משה "ויעשו להם אלוהי זהב"?⁸ -

¹ והפסוק הסמוך משלים: "אשרי אדם לא יחשב ה' לו עון ואין ברוחו רמיה".

² נשוי פשע של תהלים נראה כמתכתב עם "נושא פשע" של "ג המדות שנתגלו למשה בעת מתן [לוחות שניים](#) לאחר חטא העגל ושבירת הלוחות הראשונים. ראו גם הפסוק במיכה ז יח שאנו מוסיפים להפסדת שבת שובה: "מי אל כְּמוֹךְ נֶשֶׂא עֹון וְעֵבֶר עַל פֶּשַׁע וְכו'". בפשטות, מי הוא "נשוי פשע"? מי שנשאו לו (העבירו מעליו) את פשעיו. כמאמר הגמרא בראש השנה יז ע"א: "נושא עון ועובר על פשע. תנא דבי רבי ישמעאל: מעביר ראשון ראשון, וכן היא המדה. אמר רבא: ועון עצמו אינו נמחק". אך אם מיכה בא לחזק את דברי משה ולכפול את מוטיב הנושא והמעביר, היינו סולח, בא דוד ומוסיף ממד חדש: כיסוי החטא או במילים קשות יותר, הסתרתו. בכיסוי זה נרצה להתמקד הפעם (נושא עוון הוא נושא לפעם אחרת).

³ וביחזקאל לט כו על הפסוק: "וְנִשְׂאוּ אֶת כְּלִמָּתָם וְאֶת כָּל מַעֲלָם אֲשֶׁר מָעְלוּ בִי וְכו'", מפרש רש"י בשם מנחם: "ונשו - כמו אשרי נשוי פשע, לשון כפרה". מלשון לשאת. פרשני מקרא רבים הולכים בדרך זו ומבינים שמדובר במי שעשה תשובה ונמחל לו, ושני הפסוקים חוזרים על אותו רעיון. רד"ק מפרש: "אשרי מי שנשא האל על פשעו וכסה את חטאתו בתשובה שישב אל האל... ועוד כפל הענין ואמר: אשרי אדם לא יחשוב ה' לו עון, עונו למאומה, כלומר: שנשאו בראותו יושר לבבו ששב אל ה' בכל לבו. וזהו שאמר: ואין ברוחו רמיה, כי אין תשובתו במרמה כאומר: אחטא ואשוב (פרק ח דיומא משנה ט), או שיהיה במחשבתו שישב ויחטא". ופירוש דעת מקרא מסביר שכיסוי הוא כפרה בדומה לכפירת שהייתה מכסה את הארון (ראו פירוש אבן עזרא לכפורת, שמות כה יז). כל זה הוא כיוון אחד שניתן ללכת בו בפירושים ומדרשים על פסוק זה ועל כך בע"ה ביום הכיפורים בשנה האחרת. הפעם אנו רוצים ללכת בכיוון אחר, שהכיסוי הוא הסתרה ודוד מרחיק לכת הרבה מעבר לדברי משה.

⁴ רב (שם האמורא) מקשה, משליך מפסוק אחד לשני. מציג סתירה, לכאורה, בין שני פסוקים.

⁵ מהפסוק בתהלים משמע שיפה הצניעות לחטאים ואשרי מי שחטאיו מכוסים ולא התפרסמו ברבים (וממילא משמע שגם אין עליו חובה לפרסם את חטאיו, רק להתוודות בינו ובין עצמו וקונו, ואין הפרסום חלק מתהליך התשובה), בעוד שמהפסוק במשלי משמע שמי שמנסה להסתיר את חטאיו לא יצליח (וממילא משמע שמעלה גדולה היא לחטא להתוודות בפומבי על חטאיו ווידוי זה הוא חלק מתהליך התשובה). ראו הפסוק במשלי במלואו: "מְכַסֶּה פֶּשָׁעָיו לֹא יִצְלִיחַ וּמוֹדֶה וְעֹזֵב יִרְחָם".

⁶ ראו מפרשי הגמרא רש"י ושטיינזלץ שם. חטא מפורסם הוא חטא שכבר נודע ברבים ואז מוטב לאדם שיודה עליו בפומבי, אולי גם כדי לנקות אחרים מחשד. חטא שאינו מפורסם, מוטב שיתוודה עליו בינו לבין עצמו ולא יעשה פומבי לחטאיו. תירוץ זה הוא, אם מותר לומר, קצת 'טכני' ולא מתמודד עם מהות הסתירה והגישה השונה, שבין הפסוק בתהלים וזה שבמשלי.

⁷ תירוץ זה הוא מהותי וערכי ומבחיין בין עבירות שבין אדם לחברו בהם יש עניין לפרסם את החטא ולהתוודות בפומבי, ובין עבירות שבין אדם למקום בהם יפים הצניעות והכיסוי. לכאורה נראה שאלה שני תירוצים שונים. התירוץ הראשון עושה את האבחנה של חטא מפורסם מול חטא שאינו מפורסם, בין אם זה בין אדם לחברו ובין אם זה בין אדם למקום. ראו דברי רש"י על חטא שאינו מפורסם, מדוע לא לדוש בו ולפרסמו: "בחטא שאינו מפורסם - לא יגלה חטאו וכבוד השם הוא, שכל מה שאדם חוטא בפרהסיא, מיעוט כבוד שמים הוא". בדומה לדברי רמב"ם שנראה להלן על כבוד שמים בעבירות שבין אדם למקום, אבל עדיין ניתן להבין את דברי רש"י כתקפים לכל סוגי העבירות, גם בעבירות שבין אדם למקום - "שכל מה שאדם חוטא בפרהסיא, מיעוט כבוד שמים הוא"! ואולי אדרבא, בעבירות שבין אדם לחברו מיעוט כבוד שמים (חילול השם) הוא גדול יותר, כמאמר הגמרא דף קודם שם: "אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ואין משאו ומתנו באמונה, ואין דבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו - או לו לפלוני שלמד תורה, או לו לאביו שלמדו תורה, או לו לרבו שלמדו תורה, פלוני שלמד תורה - ראו כמה מקולקלין מעשיו וכמה מכווערין דרכיו!", ובאשר לתירוץ השני, אשר מבחין בין עבירות שבין אדם למקום ובין עבירות שבין אדם לחברו, לכאורה גם כאן לא מעניין התירוץ הראשון של גורם הפרסום. עבירות שבין אדם לחברו לא מכסים, עבירות שבין אדם למקום - מכסים. האמנם? ואם כבר התפרסם הדבר? ואם התפרסם חלקית והציבור חי משמועות ורכילות? לא עדיף להפסיק לכסות?

⁸ ולכאורה משה מפרט מה היה שם בחטא העגל, האם לא מספיק שהיה אומר ויעשו להם פסל מסכה? ויש לשים לב שמהשה הוא לא מי שחטא והרי מי שצריך לפרט או לא פרט הוא מי שחטא ועשה את המעשה!

כדרכי ינאי. דאמר רבי ינאי: אמר משה לפני הקב"ה: ריבונו של עולם, כסף וזהב שהרבית להם לישראל עד שאמרו די - גרם להם שיעשו אלוהי זהב.⁹

שני פרנסים טובים עמדו להם לישראל, משה ודוד. משה אמר: יכתב סורחני, שנאמר: "יען לא האמנתם בי להקדישני". דוד אמר: אל יכתב סורחני, שנאמר: "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה".¹⁰ משל דמשה ודוד למה הדבר דומה? לשתי נשים שלקו בבית דין, אחת קלקלה ואחת אכלה פגי שביעית.¹¹ אמרה להן אותה שאכלה פגי שביעית: בבקשה מכס, הודיעו על מה היא לוקה,¹² שלא יאמרו על מה שזו לוקה זו לוקה. הביאו פגי שביעית ותלו בצווארה, והיו מכריזין לפניו ואומרים: על עסקי שביעית היא לוקה.¹³

מפרסמין את החנפין מפני חילול השם, שנאמר: "ובשוב צדיק מצדקו ועשה עול ונתתי מְשׁוֹל לְפָנָיו הוא יָמוּת" (יחזקאל ג כ).¹⁴

רמב"ם הלכות תשובה פרק ב הלכה ה – להלכה ומחלוקת

ושבח גדול לשב שיתודה ברבים ויודיע פשעיו להם ומגלה עבירות שבינו לבין חבריו לאחרים ואומר להם: אמנם חטאתי לפלוני ועשיתי לו כך וכך והריני היום שב ומתנחם.¹⁵ וכל המתגאה ואינו מודיע אלא מכסה פשעיו, אין תשובתו גמורה, שנאמר: "מכסה פשעיו לא יצליח". במה דברים אמורים - בעבירות שבין אדם לחבירו, אבל בעבירות שבין אדם למקום אינו צריך לפרסם עצמו ועזות פנים היא לו אם גילם. אלא שב לפני האל ברוך הוא

⁹ כאן מדובר על פירוט החטא, בווידי בינו לבין עצמו או בווידי שמתפרסם לפני רבים. לשיטת רבי עקיבא אין צורך ודברי משה "ויעשו להם אלוהי זהב" – מהם מוכיח ר' יהודה בן בבא שצריך לפרט את החטא - הם בכלל סניגוריה על עם ישראל שהכסף והזהב שהעלו איתם ממצרים, הוא שגרם להם לחטוא. ראו הדרשות על "ודי זהב" - סנהדרין קב ע"א, ברכות לב ע"א: "בשביל כסף וזהב שהשפעת להן לישראל עד שיאמרו דיי גרם להם לעשות להם אלהי זהב" (ובשמות רבה מג ז על האבא שפתח לבנו חנות של בשמים בשוק של זונות). נראה שמחלוקת זו שבין רבי יהודה בן בבא ורבי עקיבא לגבי הצורך בפירוט החטא כחלק מתהליך התשובה, אינה קשורה לאף אחת משתי השיטות שראינו לעיל הדנות בחטא מפורסם או בין אדם לחבירו ולמקום. אך עדיין, שיטת ר' עקיבא שאין צורך לפרט את החטא מזכירה את הגישות של כסוי החטא, של הימנעות מווידי והכאה על חטא בפומבי. שניהם דורשים את אותו פסוק: "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה"! האם רבי עקיבא יסכים שלפחות בעבירות שבין אדם לחבירו צריך לפרט את החטא? שבינו לבין עצמו ישחזר האדם מה בדיוק עשה? להלכה על"פ התקבלה דעתו של ר' יהודה בן בבא, כמובא בהלכות תשובה לרמב"ם פרק ב הלכה ג: " ... וצריך לפרט את החטא, שנאמר: אנה חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלהי זהב". לשיטה זו, הפירוט בעבירות שבין אדם לחבירו מסתדר טוב עם פרסום החטא ואילו הפירוט בעבירות שבין אדם למקום יהיה בינו לבין עצמו, בינו ובין המקום, בצנעה. זה חשבון אישי שלו ובין הקב"ה ובהשאלה מספר משלי ה: "היה לך לבדך ואין לזרים אתך".

¹⁰ אחרי כל השיטות להלכה שראינו, מביאה הגמרא דרשת אגדה שלכאורה מתעלמת מכל הדיון הקודם. הסתירה בין "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה" ובין: "מכסה פשעיו לא יצליח", הקביעה מתי ראוי לכסות את החטא ומתי ראוי להתוודות עליו בפומבי (עד כדי כתיבת החטא בספר התורה, במקרה של משה), היא עניין של השקפת עולם ששתי דמויות מפתח כמשה ודוד נחלקו בה! זו כוחה של האגדה, היא לא תשנה דבר מהקביעות ההלכתיות הנ"ל, אבל היא תענה על סיטואציות מיוחדות ותשאיר בפינו טעם נוסף בפה ונקודה למחשבה: מה נטיית הלב והשכל של כל אחד ואחת מאיתנו - שיטתו של משה או שיטתו של דוד?

¹¹ קלקלה – זנתה. ולעניין פגי שביעית, אמנם מצווה לאכול פירות שביעית. אבל אסור להפסיד פירות שביעית וכיון שאכלה אותם בעודם בוסר (פגים) כאילו הפסידה והשחיתה אותם. ראו משנה שביעית ד ז, ב. ה. וראו פירוש שטיינזלץ יומא שם בעיונים.

¹² על מה אני לוקה, דיבור בגוף שלישי של המדבר על עצמו.

¹³ לכאורה, חטא מי מריבה הוא בין אדם למקום ולא היה סיבה למשה להצהיר "ייכתב עוונתי". או שמא כבר נתפרסם החטא שהרי כל ישראל נכחו שם ולכן מוטב שייכתב לדורות ובעזרה ברורה. אפשרות אחרת היא שיש כאן "שתי נשים שלקו בבית דין" ואחת מהן, זו שחטאה קל יותר, מבקשת לבדל עצמה מהשנייה שחטאה כבד יותר ולפיכך נדרש פרסום ופירוט. במובן זה, המדרש אינו עושה חיים קלים לדוד כלל ועיקר! האשה שאכלה פגי שביעית היא משה בנמשל והאשה שקלקלה זה דוד שחטא באשת איש! במסווה של "אל יכתב סורחני", נכתב סירחוני של דוד באופן הבוטה ביותר. הוא גם האשה שקלקלה וגם מנסה להסתיר קלקול זה. על רקע דברים קשים אלה, בוחר הדרשן להציג אלטרנטיבה שלא מכסה ולא מסתירה ולא מסתכנת והולכת, אלא מצהירה מראש: זה החטא שלי! אני משה "איש האלהים" חטאתי ואין לי מה להסתיר - מכסה פשעיו לא יצליח ומוֹדָה וְעַבְדֵּי יְהוָה – וממני, משה, ילמדו כל הדורות. ראו גם איך משה מודיע בפומבי שטעה בהלכה: "אני טעיתי ואהרן למדני" (ויקרא רבה יג א).

¹⁴ יש מקרים קיצוניים בהם חובה על הציבור (בית הדין?) לפרסם חטאים וחוטאים מסוימים. ראו רש"י בגמרא שם: "מפרסמין את החנפין - שהן רשעים ומראין עצמן כצדיקים, אם יש מכיר במעשיו - מצוה לפרסמו מפני חילול השם, שבני אדם למידין ממעשיו, שסבורין עליו שהוא צדיק, ועוד, כשבא עליו פורענות בני אדם אומרים: מה הועיל לו זכותו". ולא ניכנס כאן לדיון מיוחד זה.

¹⁵ הלשון "אמנם חטאתי" מזכירה מאד את הווידי של עכן שלקח שלל מיריחו: "וַיַּעַן עֶכָן אֶת־הוֹשֵׁעַ וַיֹּאמֶר אֲמָנָה אֲנִי חֲטָאתִי לַה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְכָזָאת וְכָזָאת עָשִׂיתִי" (יהושע ז כ). וגם אם יש כאן רק השאלה של מטבע לשון מליצית, החיבור קיים ומעורר את השאלה אם חטאו של עכן היה בין אדם למקום (עבירה על הציווי לא לקחת משלל יריחו), או (גם) בין אדם לחבירו (נכון יותר בין אדם לציבור, בכך שנפלו אנשים מישראל במלחמת העי)? איך זה מתחבר להמשך דברי הרמב"ם המבוססים על הגמרא ביומא הנ"ל? נשמח ללמוד לקח מפי שואבי המים בנושא זה.

ופורט חטאיו לפניו, ומתודה עליהם לפני רבים סתם.¹⁶ וטובה היא לו שלא נתגלה עונו, שנאמר: "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה".¹⁷

השגת הראב"ד: במה דברים אמורים בעבירות שבין אדם לחבירו – אמר אברהם: וכן עבירות המפורסמות ומגולות אף על פי שאינן עם חבירו, שכמו שנתפרסם החטא, כך צריך לפרסם התשובה ויתבייש ברבים.¹⁸

ספרי במדבר קלז פרשת פינחס - המקור בפרי

... "על אשר לא קדשתם אותי" (דברים לב נא) - הא אם קדשתם אותי עדיין לא הגיע זמנכם ליפטר. שני פרנסים עמדו לישראל: אחד אמר: אל יכתב סורחני, ואחד אמר: יכתב סורחני. דוד אמר: אל יכתב סורחני, שנאמר: "לדוד משכיל אשרי נשוי פשע כסוי חטאה" (תהלים לב א). משה אמר: יכתב סורחני, שנאמר: על אשר מריתם פי במדבר סין במריבת העדה להקדישני.¹⁹ משל למה הדבר דומה? לשתי נשים שהיו לוקות בבית דין: אחת לוקה על שקלקלה ואחת לוקה על שגנבה פגי שביעית. זו שגנבה פגי שביעית אומרת: בבקשה מכם הודיעו סורחני, שלא יהיו העומדים סבורים לומר כשם שזו קלקלה אף זו קלקלה. תלו לה הפגים בצוארה והיה הכרוז מכריז לפניו: על הפגים זו לוקה.²⁰

ר' אלעזר המודעי אומר: בוא וראה כמה צדיקים חביבים לפני הקב"ה. שבכל מקום שמזכיר מיתתם, שם מזכיר סורחונם.²¹ וכל כך למה? כדי שלא יהיה להם פתחון פה לבאי עולם לומר מעשים מקולקלים היו בהם בסתר לפיכך מתו. כך, בארבעה מקומות מזכיר מיתתן של בני אהרן, ובכל מקום שהוא מזכיר מיתתן שם מזכיר סורחונם. להודיעך, שלא היתה בהם אלא זו בלבד.²² והרי דברים קל וחומר: ומה אם כך חס המקום על הצדיקים

¹⁶ לפני האל החוטא מפרט, אבל לפני "הרבים", היינו בני האדם שסביבו, הוא מתאר את החטא באופן כללי – סתם או סתם. הרמב"ם קובע להלכה, באופן חד משמעי, כשיטה השנייה שבגמרא יומא, שיטת רב זוטרא בר טוביה בשם רב נחמן, לפיה ההבחנה המרכזית והיחידה בנושא גילוי החטא או כיסוי, היא בין עבירות שבין אדם לחבירו (ולציבור?) ובין עבירות שבין אדם למקום. בעבירות שבין אדם לחבירו, לא רק שמותר לפרסם, אלא "שבח גדול הוא" למי שמתוודה ברבים ובפומבי, כולל פירוט הנדר כשיטת ר' יהודה בן בבא, שכמותו פוסק הרמב"ם (ראו הערה 7 לעיל). בעבירות שבין אדם למקום, לעומת זאת, יפים הצניעות והכיסוי והפירוט יהיה, כפי שכבר הערנו בהערה 7, בינו לבין עצמו או בינו ובין קונו ובלשון הרמב"ם: "שב לפני האל ברוך הוא ופורט חטאיו לפניו ומתודה עליהם לפני רבים סתם".

¹⁸ ראב"ד (רבי אברהם בן דוד, פרובנס מאה 12, המשיג הגדול על משנה תורה לרמב"ם) מחזיר אותנו לשיטה הראשונה שבגמרא ביומא, השיטה הפותרת את הקונפליקט בין פרסום החטא או הצנעתו, בין "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה" ובין "מכסה פשעיו לא יצליח", ע"י הבחנה בין חטא מפורסם שכבר נודע ברבים וחטא שאינו מפורסם. בהיגיון פשוט, ואולי גם משום שראב"ד סבור שיש קשר בין הפתרונות השונים המוצעים בגמרא ביומא (ראו הדיון בהערה 7 לעיל), הוא מסיק שאם החטא כבר התפרסם, אזי רצוי וטוב שהחוטא יתוודה בפירוט ובפומבי, גם בעבירות שבין אדם למקום. תשובה והתביישות בפומבי היא 'תשובת המשקל' לחטא שנעשה פומבי ובקשתו של משה "יכתב סורחני" היא בדיק הנקודה הזו. משה עשה מה שעשה בפומבי! ראו במדבר רבה יט י שמשווה בין דברי משה במתאוננים "הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם" ובין מעשיו במי מריבה שדיבר ולא היכה ושואל האם אין דבריו במתאוננים קשים יותר? ותשובתו שם ע"י משל: "למלך שהיה לו אוהב מגיס בינו לבין המלך בדברים קשים ולא הקפיד המלך עליו. לימים עמד והגיס במעמד לגיונות גזר עליו מיתה. אף כך אמר לו הקב"ה למשה: הראשונה שעשית ביני לבינך, עכשיו כנגד הרבים, אי אפשר!" (מקור דרשה זו הוא בתוספתא סוטה פרק ו הלכה ז: "וכי איזו קשה זו או שמעו נא המורים? הוי אומר זו קשה יתר משמעו נא המורים. אלא שמחלל שם שמים בסתר מחסכין עליו, בגלוי - נפרעין ממנו"). ראשונים אחרים, כמו רמ"א, חולקים על ראב"ד. אבל שיטת ראב"ד היא שמאפשרת לנו לגשר בין מדרש האגדה על שני הפרנסים ובין החלק ההלכתי בתחילת הסוגיה ביומא שהבאנו. ראו הערות 9 ו-12 לעיל.

¹⁹ ציטוט פסוק זה במדרש איננו מדויק, הפסוק כפי שמוכר לנו הוא: "כְּאֲשֶׁר מִרִּיתֶם פִּי בְּמִדְבָּרָצֶן בְּמִרְיַת הָעֵדָה לְהַקְדִּישֵׁנִי בַּיּוֹם לְעִנְיִיָּהֶם" (במדבר כז יד). אנחנו חוזרים לנושא שני הפרנסים והפעם ישירות לאירוע של מי מריבה בספר במדבר, מדרש ספרי במדבר, שם הוא המקור.

²⁰ אם המדרש דן בחטא מי מריבה של משה ואהרן, למה צריך להכניס כאן את דוד? מה הוא שייך כאן? ראו איך מדרש זה מוצא את גלגולו במדרש במדבר רבה יט יא, שם מושמטת לחלוטין הפתיחה: "שני פרנסים עמדו לישראל" והוא מתחיל מיד במשל של שתי הנשים. שם, האשה שקלקלה הוא דוד יוצאי מצרים שחטא בחטא המרגלים ונגזר עליו שלא ייכנס לארץ. משה, הנמשל לאישה שאכלה או גנבה פגי שביעית, אומר שם: "הרי גזרת עלי למות במדבר עם הדור הזה שהכעיסוך ... ועכשיו יאמרו לדורות שאני כמותם?". ע"פ מדרש במדבר רבה משה מבקש לבדל עצמו מדור המדבר ואין שם שום זכר לדוד. אבל המקור הוא כאן, בספרי (משם כנראה הועתק לגמרא יומא) וכאן כן מופיע דוד! למרות שגם מדרש ספרי הוא על חטא מי מריבה (ובהקשר זה מדרש במדבר רבה ממשיך אותו כיאות), הוא מכניס לתמונה את דוד! כי מה שחשוב לו זה לא המקרה הספציפי של חטא מי מריבה, לא הבידול של משה לעומת דוד המדבר. מה שחשוב לו הוא לצל את חטא מי מריבה על מנת להציג נושא הרבה יותר עקרוני: כיסוי החטא או גילוי. כפי שהוא ממשיך ודורש.

²¹ ראו בדרינו [עין לא האמנתם בי](#) בפרשת חוקת שם הראינו שכבר במקרא, עוד לפני כל הפרשנים והמדרשים שהאריכו לדון במהות חטאם של משה ואהרן במי מריבה, נזכר החטא ארבע פעמים וכל פעם בלשון אחרת. ראו ילקוט שמעוני פרשת חקת רמז תשסד: "ארבע חטאות כתובין כאן: לא האמנתם, לא קדשתם, מעלתם, מריתם. לא האמנתם - שלא אמרתם לכם להכות והכית אותו. ולא קדשתם - לעיני כל ישראל להוציא להם מים מכל סלע שרוצים. מעלתם - אמרת המן הסלע הזה. מריתם - ודברתם אל הסלע שנה עליו פרק אחד ועברת על דברי".

²² אבל המדרש ופרשני המקרא, הוסיפו עליהם כהנה וכהנה. ראו ויקרא רבה פרשה כ ופרשני המקרא בראש פרשת שמיני.

בשעת הכעס, קל וחומר בשעת רצון, שנאמר: "כה אמר ה' בעת רצון עניתך וביום ישועה עזרתך" (ישעיה מט ח).²³

ספרי דברים פסקא כו – שני הפרנסים

שני פרנסים טובים עמדו להם לישראל משה ודוד מלך ישראל. משה אמר לפני הקב"ה: ריבונו של עולם, עבירה שעברתי תכתב אחרי. שלא יהיו הבריות אומרים דומה שזייף משה בתורה או שאמר דבר שלא נצטווה....²⁴ דוד אמר לפני המקום: עבירה שעברתי, לא תכתב אחרי. אמר לו המקום: לא שוה לך שיהיו הבריות אומרים בשביל שאהבו מחל לו: משל לאחד שלוח מן המלך אלף כורים חטים בשנה. היו הכל אומרים: איפשר שזה יכול לעמוד באלף כורים חטים בשנה ואינו ממשכנו המלך, אלא כתב לו אפוכי? פעם אחת שייר ולא שקל לו כלום, נכנס המלך לביתו ונטל בניו ובנותיו והעמידם על אבן המכר. באותה שעה ידעו הכל שלא שייר בידו כלום. אף כל פורעניות שהיו באות על דוד היו מכופלות, שנאמר: "ואת הכבשה ישלם ארבעתים" (שמואל ב יב ו). רבי חנינה אומר: ארבעתים - ששה עשר. אף נתן הנביא בא והוכיחו על אותו מעשה שעשה.²⁵

מסכת ברכות דף לד עמוד ב – חצוף מי שמפרט חטאיו

ואמר רב כהנא: חציף עלי מאן דמפרש חטאיה, שנאמר: "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה".²⁶

בראשית רבה כב ו פרשת בראשית – האדם צריך שיהיה גבוה מפשעו

דבר אחר: "אם תטיב" - אני מוחל לך על עונותיך. "ואם לא" - חטאו של אותו האיש גדוש ומגודש.²⁷ ר' ברכיה בשם ר' שמעון בר אמי אמר: "לדוד משכיל אשרי נשוי פשע כסוי חטאה" - אשריו לאדם שהוא גבוה מפשעו ולא פשעו גבוה ממנו.²⁸

שנה טובה ותטיב לנו החתימה

מחלקי המים

²³ משה כבר לא לבד. מצטרפים אליו: אהרון, בניו וכל הצדיקים החביבים שמכירים בחטאם. שהרי: "כי אדם אין צדיק בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחָטָא" (קהלת ז כ). וכמאמר הכוזרי בהגנתו על חטא העגל: "חטא שֶׁהִגְדִּילוּהוּ עֲלֵיהֶם לְגַדְלָתָם וְהַגְדִּיל מִי שֶׁחָטְאוּ סְפוּרִים". המוטיב החוזר פה הוא: "להודיעך שלא היתה בהם אלא זו בלבד"! פרסום החטא, בנסיבות מסוימות גם בין אדם למקום, הוא על מנת לתחום אותו, על מנת לסלק לשונות רעים ורכילות, "פתחון פה לבאי עולם לומר מעשים מקולקלים היו בהם בסתר" וחשדות מיותרים. זה החטא! הרי הוא לפניכם, בלי כחל ושרק. זה הוויכוח המהותי בין דוד ומשה וזו תרומת מדרש האגדה שהגמרא לקחה ממדרש ספרי והוסיפה לדיון ההלכתי במסכת יומא. ובשונה מההלכה שזה עתה נקבעה, שהרי דוד שמכסה על החטא ומבקש "אל יכתב סירחוני" חטא בין אדם לחברו ואילו משה שאמר "יכתב סירחוני" חטא בין אדם למקום.

²⁴ הדברים חוזרים במדרש ספרי דברים בלשון דומה, ראו שם המשל של רבי שמעון על המלך שהיה מסייר עם בנו בכל מקום שאירעו להם מאורעות טובים וגם רעים. ראו מדרש זה בהרחבה בדברינו ["כתב עונו"](#) בפרשת חוקת. אבל דוד בשלו, כפי שהמדרש שם ממשיך.

²⁵ וכמה שמנסים לשכנע את דוד ולהראות לו שקיבל עונש כדון ארבעה וחמישה ושהדברים נכתבו לדורות - דוד לא מוותר, כפי שהמדרש שם מסיים: "דוד אמר חטאתי לה' (שמואל ב יב ג). מה אמר לו (נתן): גם ה' העביר חטאתך לא תמות, ואומר: לך לבדך חטאתי והרע בעיניך עשיתי (תהלים נא ו)".

²⁶ אחרי כל הדברים האלה בא רב כהנא וקובע בפשטות, בלי שום התלבטות או הבנה במצבים שונים, שמי שמפרש (מפרט ברבים) את חטאיו הוא אדם חצוף! כנגד קביעה זו, אפשר להעמיד סדרה ארוכה של מדרשים על הפסוק הנגדי: "מכסה פשעיו לא יצליח" כגון זה שבשיר השירים רבה פרשה ו על הפסוק "אל גינת אגוז ירדת" המשבח את עם ישראל שנמשלו לעץ האגוז: "מה הנטיעות הללו אם את מכסה שורשיהם בשעת נטיעתן הן מצליחות, ואם לאו אין מצליחות, אבל האגוז הזה אם את מכסה שורשיו בשעת נטיעתו אינו מצליח, כך ישראל (משלי כ"ח) מכסה פשעיו לא יצליח". ראו דברינו [אל גינת אגוז ירדתי](#) בשיר השירים. סוף דבר, אם נעמיד את אלה מול אלה, נחזור לנקודת המוצא של הגמרא ביומא ונשכיל להבין שכפות המאזניים מעוינות ויש פנים לכאן ולכאן. יש פירוט חטאים כנה ואמתי ויש פירוט חטאים חצוף ומתנשא, יש חטא מפורסם וחטא שאינו מפורסם, יש בין אדם למקום ובין אדם לחברו, יש מקרים של צורך בפרסום על מנת להסיר חשד, יש שיטות דוד ומשה ועוד ועוד. כל ויודי וסיבותיו ונסיבותיו.

²⁷ מדובר בחטא קין שהרג את הבל אחיו. "גדיש ומגודש" בא מהמילה "שאת" - אם תטיב שאת, שהוא מלשון סאה או משא. ומכאן הביטוי הגדיש את הסאה (שכשפשוטו הוא בעצם לטובה, שנתן בעין יפה). ראו תוספתא שבת א יז על חטא העגל: "ר' אליעזר אומר בו ביום גדשו סאה ר' יהושע אומר בו ביום מחקו סאה".

²⁸ אדם שמגזים בווידי על חטאיו, שבמסווה של צדיקות הולך ומספר לכל מי שחפץ לשמוע את כל חטאיו ומעלליו בפומבי ובפירוט מוגזם, הוא מי שמגביה את פשעיו וחטאיו עד שהם מכסים אותו. פירוט החטא וגילוי צרכים להיות במידה בה תמיד אישיותו ועצמיותו של האדם יישארו גבוהים מחטאיו! ראו דימוי דומה באבות דרבי נתן נוסח ב פרק א על האמרה: ועשו סייג לתורה - שלא יעשה אדם גדר יותר מן העיקר ויפול הגדר ויקצץ את הנטיעות". יש לעשות סייג לסייג (לגדור ולתחום את הגדר) שלא יאפיל ויכסה את העיקר, את העץ שעליו מבקשים להגן. באופן דומה, אין להגביה את גילוי החטא ואת ההתוודות עד שהאדם עצמו יכסה בחטאיו ואישיותו תיעלם.

מים אחרונים: ראו מדרש ויקרא רבה ויקרא רבה לב ו, פרשת אמור : "אמר ר' שמעון בן לקיש: במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת (ויקרא ו, יח). כל כך למה? כדי שלא יתפרסמו החטאים". באותה קרן צפונית של המזבח בה שחטו את העולות, הם קרבנות שבאים אם לקיום מצווה (כקרבן תמיד) ואם כנדר או נדבה של יחיד – באותה קרן צפונית מקריבים גם קרבנות חטאת שבאים לכפר על מעשה לא ראוי שנעשה. ערוב זה, עד שאין לדעת איזה מהם הוא חטאת ואיזה מהם הוא עולה, מטרתו להצניע ("דברים שהם צפונים") את קרבנות החטאת ולהבליעם בין קרבנות הנדר והנדבה. האם קבלנו סיוע נוסף לשיטת דוד?